

Ткач Олег Іванович

Доктор політичних наук, професор кафедри політології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-3131-1533>

e-mail: tio19@ukr.net

Стичинська Анна Броніславівна

Кандидат політичних наук, доцент кафедри політології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-0519-4305>

e-mail: by_stycha@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Резюме

Стаття присвячена дослідженню європейської інтеграції як процесу виробничої, політичної, правової, економічної (також у деяких випадках соціальної та культурної) інтеграції держав. Представлено, що інформаційна політика відіграє ключову роль у євроінтеграції, оскільки вона формує громадську думку, забезпечує прозорість процесів та сприяє взаєморозумінню між країнами-членами та країнами-кандидатами. Досліджено, складові інформаційної політики, що вони стимулюють розповсюдження інформації про цінності, норми та переваги європейської інтеграції, а також про правові, економічні та соціальні аспекти інтеграції. Зазначено роль платформ на аудіовізуальному ринку Європи. Аргументовано, що цифрова трансформація стане ключем до розкриття цього справжнього потенціалу. Доведено, що конкурентоспроможність європейської медіаіндустрії має важливе значення. Інформаційна політика сприяє ефективній комунікації між інститутами ЄС та громадянами, допоможе подолати негативні стереотипи. Визначено ставлення до ключових тем: звички та джерела інформації про поточні соціальні та політичні події, моделі використання соціальних мереж та переваги щодо інформації про поточні

події, схильність дезінформації та реагування на неї, довіру до месенджерів, взаємодію з впливовими особами та утворювачами контенту акаунтів та політичного контенту в соціальних мережах, а також кращі формати та типи контенту для політичного контенту в соціальних мережах.

Ключові слова: Україна; Європейський Союз; інформаційна політика; євроінтеграція; міжнародна співпраця; конфлікти; громадянське суспільство; громадська участь; держава; європейські цінності; безпека.

Вступ

Аналіз теоретичних засад дослідження громадянського суспільства має особливу актуальність у зв'язку з подальшим розвитком законодавчої бази. Про актуальність проблеми політичного аналізу інформаційної політики як засобу розвитку громадянського суспільства свідчить той факт, що його роль в сучасному суспільстві і державі стає об'єктом наукових дискусій, особливо у зв'язку з пошуком засобів розвитку та модернізації. Важливо визначити можливості політичної інституціоналізації громадянського суспільства в умовах євроінтеграції, тобто раціонально розроблених параметрів нових соціальних утворень, що неможливо без узагальнення та порівняльного аналізу практичного досвіду регулювання та досвіду теоретичного осмислення.

Метою статті є дослідження інформаційної політики як засобу розвитку громадянського суспільства в умовах євроінтеграції. Зокрема, виділено три якості державної інформаційної політики, у яких вона може виступати у процесах формування та розвитку інститутів громадянського суспільства. По-перше, державна інформаційна політика може бути основним чи другорядним суб'єктом процесів формування та розвитку інститутів громадянського суспільства, тобто. безпосередньо формувати та розвивати той чи інший інститут громадянського суспільства. По-друге, забезпечує систему, що створює певні умови для формування та розвитку інституту громадянського суспільства. По-третє, державна інформаційна політика може блокувати процес формування та розвитку інститутів громадянського суспільства.

Методи дослідження

Історичний метод дав змогу вивчити еволюцію концепції інформаційної політики. Соціологічний метод дозволив проаналізувати вплив інформаційної політики на громадянське суспільство та політику. Порівняльний метод допоміг сформувати аналітичну матрицю, яка полегшує спостереження і моніторинг поточних процесів інформаційної політики. Структурно-функціональний метод використовувався для аналізу складових інформаційної політики к умовах євроінтеграції. Біхевіористський метод застосовувався для вивчення поведінки акторів

в процесі інформаційної політики. Системний метод дав можливість дослідити елементи, фактори, особливості інформаційної політики в умовах євроінтеграції.

Результати дослідження

Значна частина розвинених держав переживає постійне збільшення ролі інформаційних процесів, ускладнення комунікацій державних інститутів та громадських структур, влади та бізнесу, особистості та корпорацій. Відбувається підвищення впливу засобів масової інформації як одного з основних акторів політики, що помітно як на національному, так і на міжнародному рівнях. Ця обставина особливо яскраво проявляється в умовах демократичних політичних систем, в яких державна інформаційна політика спрямована на підтримку партнерських відносин з інститутами громадянського суспільства, а засоби масової інформації сприймаються як самостійний і авторитетний партнер. У такому разі позиції окремих структур суспільства та наявність різноманітних думок та оцінок з різних питань політичного життя виглядають як ознака здорової політичної конкуренції, розвитку практик діалогу і здатності домовлятися. Як правило, відображенням нормальної комунікації держави та суспільства є наявність важелів впливу соціуму на державу за допомогою участі у формуванні чи зміні політичного порядку денного та впливу на масову свідомість. Для пострадянських держав як держав з традицією сильної персоніфікованої авторитарної влади, що спирається на підтримку більшості безпосередньо, минаючи громадські корпорації та низову самоорганізацію, це питання є значущим [1].

У зв'язку з цим важливість для науки набуває вивчення можливостей держави цілеспрямовано сприяти розвитку громадянського суспільства через прийняття нормативно-правових документів, створення відповідних умов у засобах масової інформації, регулюванні громадської думки, формуванні коаліцій підтримки тих чи інших політичних стратегій. Питання про те, чи може таким чином держава створити умови для розвитку дозрівання залишається відкритим [2, с. 54].

Концептуальні аспекти побудови громадянського суспільства виявили у вітчизняній політології ґрунтовне відображення. При цьому сильні інститути громадянського суспільства все частіше позначаються як одна з базових умов успішної модернізації.

Враховуючи специфіку демократичних перетворень, у яких роль відіграє держава, важливо розглянути засоби впливу держави на формування та розвиток інститутів громадянського суспільства, визначити характер впливу держави. Досвід демократичних країн свідчить, що в умовах зростаючої залежності практично всіх сфер суспільства від інформації, інформаційних технологій, нового способу життя та нової системи цінностей одним

із засобів формування та розвитку інститутів громадянського суспільства є системна та цілеспрямована державна інформаційна політика. Ці питання є актуальними для європейської інтеграції, оскільки суспільство активно включилося в процес інформатизації, активного розвитку прогресивних інформаційно-комунікаційних технологій. І від того, яку роль у цьому процесі гратиме держава і як вона вибудовуватиме відносини з громадянським суспільством, залежатиме успіх побудови інформаційного суспільства на демократичній основі.

У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників Л.Кочубей, А. Некряч [3], А. Козьмініх [4], С.Лешик [5]. представлені аспекти впливу державної політики на формування громадянського суспільства.

Громадські організації продемонстрували свою здатність ініціювати ефективні антикорупційні ініціативи, сприяти процесам регіональної інтеграції та примирення, підтримувати незалежні ЗМІ, проводити кампанії за гендерну рівність, боротися з дискримінацією, а також сприяти соціальній інтеграції та екологічно стійкій політиці та практиці.

Участь громадянського суспільства в процесі підготовки до *вступу* може сприяти поглибленню розуміння громадянами реформ, які країна повинна завершити, щоб отримати право на членство в Є. С. Це може допомогти забезпечити, щоб *вступ* до ЄС був не просто урядовою справою, а стимулювати збалансовані громадські дебати, що має вирішальне значення для досягнення обґрунтованого рішення щодо членства в ЄС наприкінці процесу підготовки до *вступу*.

Результати опитування демонструють поєднання активного та пасивного споживання соціальної та політичної інформації в соціальних мережах: багато користувачів як свідомо шукають контент (66%), так і випадково знаходять його під час звичайного перегляду (76%). Респонденти взаємодіють із соціальним та політичним контентом у соціальних мережах в основному шляхом читання або перегляду контенту у своїх стрічках (38%), а також шляхом позначки «Подобається» або реакції на публікації (36%) [6, с. 44].

На конкретних прикладах з законодавчої практики (законодавство у сфері засобів, правове регулювання інтернету, правові гарантії доступу громадян до інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, правові аспекти електронного уряду, правила акредитації та ін) дослідники розглядають нормотворчу функцію державної інформаційної політики та роль цієї функції.

У питаннях правового регулювання Інтернету запропоновано основну увагу приділяти правовій регламентації трьох функцій Інтернету: медійної, ринкової та архівної. Медійна функція Інтернету передбачає, що

багато ресурсів Інтернету цілком підпадають під визначення засобів масової інформації, тому подібні інтернет-ресурси підлягають правовому регулюванню як засобу масової інформації. Ринкова функція інтернету передбачає, що інтернет є кібер-майданчиком для здійснення різних бізнес-операцій та комерційних угод, тому необхідно розробити спеціальний закон. Архівна функція інтернету передбачає, що інтернет — це величезний онлайн-архів, в якому зберігаються величезні масиви різноманітної інформації, яка може мати свого автора або правовласника [7, с. 353].

Також дослідники аналізували вплив сучасних інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій на інститути та структури громадянського суспільства. Виявлено такі основні тенденції: зміну дизайну інститутів громадянського суспільства, змісту; спостерігаються процеси заміщення одних «проміжних ланок» у структурі інститутів громадянського суспільства іншими (для всіх видів соціальних інститутів); посилюються віртуалізація та мережевізація інститутів та структур громадянського суспільства, а також самої публічної сфери; розширюються можливості більшшої участі громадян у суспільно-політичному житті країни.

Особливу увагу приділено ролі блогів (інтернет-щоденників) у громадській сфері. Виділено такі риси блогосфери: популярні блоги стають схожими на звичайні засоби масової інформації, а не на особисті щоденники; записи в блогах носять серйозніший характер, присвячені найчастіше обговоренню суспільством проблем, зокрема і політичного процесу; блоги все частіше вміщують те, що не зустрінеш у публічному порядку денному, що формується переважно засобами масової інформації; слабка «конвертація» обговорень у блогах у самостійні та відповідальні громадські дії.

Дослідники узагальнили причини низького рівня громадської участі в країнах-кандидатах на *вступ* до ЄС: громадянська апатія, розчарованість та стійка антипатія до суспільної та суспільно-політичної діяльності; некомпетентність та вкрай низька поінформованість громадян про можливості громадської участі та діяльності НКО; низький рівень довіри один до одного, а також до державних та громадських інститутів; відсутність умов для прояву активної громадянської позиції та реалізації громадянських ініціатив, включаючи порівняно низький рівень економічного добробуту більшої частини населення та несформованість середнього класу; «добровільно-примусова» практика громадської участі громадян; особливості політико-правової культури та менталітету (наприклад, традиціоналізм, патерналізм, правовий нігілізм, утриманські настрої, звичка сподіватися на те, що хтось усе зробить за них); високий рівень персоніфікованості соціальних інститутів; сильний вплив приватних зв'язків та неформальних відносин; порівняно короткий досвід демократії, а також мала кількість

прикладів успішної громадянської активності та соціального партнерства [8, с. 112].

На прикладі одного з механізмів державної інформаційної політики — управління інформаційними кампаніями дослідники проаналізували інструментальні можливості політики у сфері активізації громадської участі громадян. Проведення інформаційних кампаній сприяє формуванню довірчих, безконфліктних та конструктивних відносин між різними соціальними акторами; підвищенню рівня поінформованості громадян про діяльність інститутів та структур громадянського суспільства; зростанню популярності громадської участі громадян [9, с. 873].

В інформаційній політиці розроблена Стратегія єдиного цифрового ринку ЄС, прийнята у 2015 році, яка визначила пріоритетні напрямки розвитку європейського інформаційного права, включаючи регулювання цифрових платформ, захист авторських прав у цифровому середовищі та забезпечення кібербезпеки [9, с. 871]. В межах реалізації цієї стратегії було прийнято пакет законодавчих актів, включаючи Акт про цифрові послуги (DSA) та Акт про цифрові ринки (DMA), які встановлюють нові стандарти регулювання онлайн-платформ та запобігання зловживанням домінуючим становищем у цифровій економіці [10, с. 20].

В інформаційній політиці Європа адаптувалася до цифрового ландшафту, що швидко змінюється, працюючи над тим, щоб суспільство отримувало користь від технологій, а інновації підвищували конкурентоспроможність і технологічний суверенітет Європейського Союзу, одночасно мінімізуючи ризик для громадян. Мільярди євро були інвестовані в розширення волоконно-оптичних ліній зв'язку та 5G для покращення зв'язку по всьому ЄС, а працівники оснащуються навичками, необхідними для цифрового майбутнього. Закон про цифрові послуги та Закон про цифрові ринки вже роблять цифровий простір безпечнішим і справедливішим для всіх, гарантують, що технологічні гіганти беруть на себе відповідальність за свій вплив на суспільство та економіку [10, с. 27].

ЄС оцінив прогрес у досягненні цілей, що лежать в основі цифрової трансформації Є. С. Загальний план та чітко визначені цілі, які мають бути досягнуті до 2030 року, спрямовані на інтеграцію технологій у всі сфери життя суспільства, від шкіл та лікарень до великого та малого бізнесу, а також на надання жителям ЄС інструментів, які дозволяють максимально ефективно використати всі можливості Інтернету.

В інформаційній політиці інтернет має такі проблеми, як дезінформація, незаконні висловлювання, що розпалюють ненависть, та інші форми незаконного контенту та практик. Для припинення подібних практик і підвищення безпеки в інтернеті ЄС ухвалив два ключові закони: Закон про цифрові послуги (DSA) та Закон про цифрові ринки (DMA)

Закон DSA зобов'язує онлайн-платформи активніше видаляти незаконний контент, підвищувати прозорість своїх алгоритмів та забороняти певні види таргетованої реклами. Закон застосовується на всій території ЄС, запроваджуючи нові правила для онлайн-платформ, соціальних мереж та сайтів електронної комерції [3, с. 17].

DSA допомагає захистити чесність виборів від інтернет-загроз, включаючи контент, створений штучним інтелектом, за допомогою перевірки готовності платформ.

Зростаюча хвиля нетерпимості в інтернеті не тільки суперечить основоположним принципам ЄС, а й становить серйозну загрозу для жертв і ставить під загрозу свободу слова та демократичний дискурс. Платформи соціальних мереж зазнають суворішого нагляду, оскільки ЄС співпрацює з регулюючими органами для захисту неповнолітніх, підвищення прозорості платформ, боротьби з незаконним контентом та системною дезінформацією, а також підвищення ефективності правозастосування за допомогою спільного навчання, дискусій та досліджень.

В інформаційній політиці прозорість є одним із ключових принципів Є. С. Вона зобов'язує ЄС розкривати інформацію про розробку політики та витрати, а також дотримуватися принципу свободи інформації. Ці принципи закріплені у договорах Є. С. Стаття 10 Договору про Європейський Союз свідчить, що відкрите ухвалення рішень здійснюється «настільки близько до громадянина, наскільки це можливо». Стаття 11 свідчить, що як окремим особам, так і представницьким об'єднанням має бути надано можливість «висловлювати та публічно обмінюватися своїми поглядами в усіх напрямках діяльності Союзу». Договір про функціонування Європейського Союзу розширює ці положення. (стаття 15) [10, с. 27].

На практиці це означає, що ви маєте право доступу до документів інститутів, органів та агентств ЄС, включаючи законодавчі акти, офіційні документи, протоколи засідань та порядок денний.

Портал відкритих даних ЄС є єдиною точкою доступу до даних інституцій ЄС та інших організацій (Європейський парламент, Європейська рада, Рада ЄС, Європейська комісія, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк (ЄЦБ), Європейська рахункова палата (ЄКА), Європейська служба зовнішніх зв'язків (ЄСВС), Європейський економічний та соціальний комітет (ЄЕСК).

Медіасектор в цілому охоплює різноманітні підприємства, які виробляють та розповсюджують контент, мають синергетичний ефект та чия цінність базується на інтелектуальній власності. Сектор складається з малих та середніх підприємств, хоча деякі більші медіакомпанії мають достатній масштаб, щоб інтегрувати медіадіяльність у різні сектори та вздовж

ланцюга створення вартості. Загалом медіасектор сприяє створенню робочих місць та зростанню, а обіг перевищує 3% ВВП [11, с. 325].

«Креативна Європа MEDIA» також об'єднує зусилля з іншими ініціативами, такими як «Інноваційний радар», Стартап Європа та Media Motor Europe CSA — для пошуку найперспективніших європейських стартапів, що працюють у медіасередовищі [10, с. 27].

«Creative Europe MEDIA» також забезпечує сприятливе середовище для цих компаній та допоможе їм розвиватися в аудіовізуальному секторі, що швидко змінюється. Програма «Горизонт Європа» також сприяє покращенню участі громадян у політичному житті шляхом розвитку критичної цифрової грамотності та доступу до плюралістичного медіаконтенту.

Висновки

Інформаційна політика є частиною процесу євроінтеграції, оскільки вона формує позитивну громадську думку, забезпечує прозорість процесів, поширює демократичні цінності та сприяє взаєморозумінню між країнами-членами та країнами-партнерами. Таким чином, вона відіграє важливу роль в успіху та стійкості європейської інтеграції.

Визначено, що громадяни Європи користуються багатством інформації медіасектору, розраховують на відкриті демократичні дебати, а також на свободу ЗМ. І. Водночас вони матимуть можливість вільно вибирати з цього розмаїття варіантів, орієнтуватися в сучасному новинному середовищі та приймати обґрунтовані рішення.

Список посилань

1. Barbero, J., Christensen M., Rodríguez-Pose A., Conte A. & Salotti, S. (2023) 'Improving Government Quality in the Regions of the EU and its System-Wide Benefits for Cohesion Policy', JCMS 2023 61/1, pp. 38 – 57.
2. Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe, 10 October 2007, p. 238.
3. Кочубей, Л., Некряч, А. Державна інформаційна політика України в контексті європейської інтеграції. Публічне управління та політика. 2025. № 4(8). С. 89-90. <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.06>.
4. Козьмініх А. В. (2020). Інформаційні механізми євроінтеграційної політики України. Актуальні проблеми політики. 2020. № 65. С.41-48. <https://doi.org/10.32837/app.voi65.304>.

5. Лешик С. В. (2024). Інституційно-правовий механізм інформаційної політики України в процесі євроінтеграції. Політичне життя. 2024. № 3. С. 53-60. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.3.6>.
6. Michailidou A. Mirroring or Setting the Political Agenda? The Role of Media in the Eurosceptic Debate. *The Routledge Handbook of Euroscepticism*. London: Routledge. 2018. P. 344 – 356.
7. Lloyd, John and Cristina Marconi. *Reporting the EU: News, Media and the European Institutions*, London/New York: I.B. Tauris & Co. 2014. P. 159
8. Hagemann S., Hobolt B., Wratil C. Government Responsiveness in the European Union. *Comparative Political Studies*. 2017. Vol. 50 (6). P. 850 – 876.
9. Hunter, A. Addressing Cohesion Policy’s identity crisis in a changing European Union, Brussels: EPC. 2023. 159 p.
10. UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, Martin Scheinin: Ten areas of best practices in countering terrorism, UN Doc. A/HRC/16/51, 22 December 2010, p. 26-31.
11. Vries, C. De. & Kersbergen, K. (2007). Interests, Identity and Political Allegiance in the European Union. *Acta Politica*. 42, 2, 307-328.

Referenses

1. Barbero, J., Christensen M., Rodríguez-Pose A., Conte A. & Salotti, S. (2023)
2. ‘Improving Government Quality in the Regions of the EU and its System-Wide Benefits for Cohesion Policy’, *JCMS* 2023 61/1, 38 – 57.
3. Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe, 10 October 2007, p. 238.
4. Kochubey, L. & Nekryach, A. (2025). State Information Policy of Ukraine in the Context of European Integration. *State Administration and Politics*, (4(8), 89-90. <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.06>.
5. Kozminykh, A. V. (2020). Information mechanisms of Ukraine’s European integration policy. *Current Issues in Politics*, (65), 41 – 48. <https://doi.org/10.32837/app.voi65.304> (in Ukrainian).
6. Leshyk, S. V. (2024). Institutional and legal mechanism of the information policy of Ukraine in the process of European integration.

- Political Life, (3), 53-60/ <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.3.6> (in Ukrainian).
7. Michailidou, A. (2018). *Mirroring or Setting the Political Agenda? The Role of Media in the Eurosceptic Debate*. *The Routledge Handbook of Euroscepticism*. London: Routledge, 344-356.
 8. Lloyd, John & Cristina Marconi (2014). *Reporting the EU: News, Media and the European Institutions*, London/New York: I.B. Tauris & Co, p. 159.
 9. Hagemann S., Hobolt B. & Wrátil C. (2017). *Government Responsiveness in the European Union*. *Comparative Political Studies*, Vol. 50 (6), 850-876.
 10. Hunter, A. (2023). *Addressing Cohesion Policy's identity crisis in a changing European Union*, Brussels: EPC. 159 p.
 11. UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism*, Martin Scheinin: Ten areas of best practices in countering terrorism, UN Doc. A/HRC/16/51, (22 December 2010), 26-31.
 12. Vries, C. De. & Kersbergen, K. *Interests, Identity and Political Allegiance in the European Union*. 2007. *Acta Politica*, 42, 2, 307-328.

Oleg Tkach

Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of Political Science

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-3131-1533>

e-mail: tio19@ukr.net

Anna Stychynska

PhD, Associate professor of the Department of Politology

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-0519-4305>

e-mail: by_stycha@ukr.net

INFORMATION POLICY AS A MEANS OF DEVELOPING CIVIL SOCIETY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Abstract

The article is devoted to the study of European integration as a process of industrial, political, legal, economic (also in some cases social and cultural) integration of states. It is presented that information policy plays a key role in European integration, as it shapes public opinion, ensures transparency of processes and promotes mutual understanding between member states and candidate countries. The components of information policy are studied, which stimulate the dissemination of information about the values, norms and advantages of European integration, as well as about the legal, economic and social aspects of integration. The role of platforms in the European audiovisual market is noted. It is argued that digital transformation will be the key to unlocking this true potential. It is proved that the competitiveness of the European media industry is of great importance. Information policy contributes to effective communication between EU institutions and citizens, helps to overcome negative stereotypes. Attitudes to key topics were determined: habits and sources of information about current social and political events, patterns of social media usage and *preferences* for information about current events, propensity for and response to disinformation, trust in messengers, interaction

with influencers and creators of social media accounts and political content, as well as the best formats and types of content for political content on social media.

Keywords: Ukraine; European Union; information policy; European integration; international cooperation; conflicts; civil society; public participation; state; European values; security; democracy

Стаття надійшла до редакції 19.10.25

© Ткач О. І., Стичинська А. Б., 2025